Skolinspektionen

Bilaga 1

Rapport
2013-02-14
Dnr 400-2011:6496

Rapport

efter kvalitetsgranskning av Rätten till utbildning i Tomelilla kommun

Skolinspektionen, Post- och besöksadress Lund, Gasverksgatan 1, 222 29 Lund
Telefon: 08-586 080 00, Fax: 08-586 080 07
www.skolinspektionen.se

Skolinspektionen

Rapport
2012-02-14

Dnr 400-2011:6496

Innehåll

Inledning
Bakgrundsuppgifter om Tomelilla kommun
Resultat
Syfte och frågeställningar
Metod och material
Referenslista

Inledning

Skolinspektionen genomför under läsåret 2012–2013 en kvalitetsgranskning av *Rätten till utbildning - Grundskolans arbete för att främja närvaro och motverka frånvaro så att elever fullgör sin utbildning*. Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9. Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Granskningen i Tomelilla kommun ingår i detta projekt.

Tomelilla kommun besöktes den 14 och 15 november. Ansvariga inspektörer har varit undervisningsråd Lennart Hansson och utredare Marita Bruzell Nilsson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av rätten till utbildning omfattar cirka 20 skolor och huvudmän.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor och huvudmän som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor och huvudmän. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Tomelilla kommun

I Tomelilla kommun har den politiska ledningen för skola och socialtjänst en gemensam nämnd Familjenämnden. I kommunen finns 6 grundskolor. Kastanjeskolan är den enda skolenheten som har årskurserna 7-9. För ledning och stöd

av skolverksamheterna i Tomelilla kommun finns en skolchef och två utvecklingsledare med ansvar för förskola respektive skola. Kommunen har en central elevhälsa som leds av socialchefen och består av socialsekreterare, familjebehandlare, skolsköterskor, skolläkare, skolkuratorer, skolpsykolog, specialpedagoger samt studie- och yrkesvägledare.

Resultat

Att främja närvaro

Skollagen[1] anger att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För eleverna ska det finnas personal inom elevhälsan som arbetar förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot målen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*[2] innebär främjande insatser att skolan arbetar övergripande och förebyggande för att öka elevernas närvaro och minimera frånvaro i utbildningen. *Forskning och beprövad erfarenhet*[3] pekar på att elevernas arbetsmiljö har betydelse för att motverka att frånvaro uppstår. För barn och ungdomar som lever i utsatta situationer är skolans arbete för att främja närvaro av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens stöd till skolorna i det främjande arbetet. Granskningen omfattar även förekomsten av samarbete mellan myndigheter och verksamheter gällande det främjande arbetet.

Tomelilla kommuns främjande och förebyggande arbete

Familjenämnden har formulerat övergripande politiska mål kring arbetet med att främja närvaro sedan 2010 och inför 2012/2013 har nämnden fattat beslut om att ta fram en handlingsplan för att stimulera till hög närvaro för att uppnå goda studieresultat och arbetsvanor i skolan. En styrgrupp med representanter för förskola, skola, elevhälsa och socialtjänst har tagit fram en plan som innehåller mål, strategier och rutiner för att utveckla och följa upp kommunens och skolornas främjande, förebyggande och åtgärdande arbete avseende närvaro. Nämnden hade inte formellt fattat beslut om planen vid tillsynsbesöket men flertalet av både de främjande, förebyggande och åtgärdande insatserna i planen är redan implementerade i Kastanjeskolan.

---

[1] Skollag (2010:800)

[2] Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

[3] Se referenslista

Utöver arbetet med framtagande av en handlingsplan som stöd för att främja närvaro i kommunens skolor har nämnden initierat ett arbete för att se över rapporteringssystemet kring frånvaro så att det blir enhetligt i kommunens skolor. Rapporteringssystemet syftar även till att stödja den uppföljning av frånvaro som rektorer och huvudmannen gör.

För att ytterligare stärka det främjande och förebyggande arbetet har ett samarbete inletts med en forskare och två mastersstudenter vid Högskolan i Kristianstad. Samarbetet med högskolan syftar till att få bättre kunskap om elevernas syn på bakomliggande faktorer för frånvaron samt vilka åtgärder som kan vidtas för att ytterligare stimulera närvaro.

Skolinspektionen bedömer

Tomelilla kommun ger rektorerna stöd i arbetet med att främja närvaron och motverka frånvaron i grundskolan genom att ta fram en handlingsplan för att utveckla kommunens och skolornas främjande, förebyggande och åtgärdande arbete avseende närvaro.

Samarbetet som inletts med Högskolan i Kristianstad i syfte att öka kunskapen om frånvarofaktorer är ett arbete som sätter fokus på det främjande och förebyggande arbetet i kommunens grundskolor.

Att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro

Skollagen[4] anger att kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen ansvarar ytterst för att orsaken till elevens frånvaro utreds samt att åtgärder sätts in. Enligt *Skolverkets allmänna råd*[5] bör huvudmannen ha en samlad bild av elevernas frånvaro. *Forskning och beprövad erfarenhet*[6] pekar på att en elevs frånvaro kan bero på faktorer som är kopplade såväl till skolan som utanför skolan. För att kunna utreda och hitta fungerande lösningar för elever med hög frånvaro och komplex problematik måste det finnas en organisation för samverkan mellan skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens ansvar för att ändamålsenliga åtgärder vidtas för elever med hög frånvaro samt att resultatet av insatta åtgärder följs

---

[4] Skollag (2010:800)

[5] Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

[6] Se referenslista

upp. Vidare granskas hur huvudmannen bistår skolorna i komplicerade elevärenden och om det finns ett fungerande samarbete mellan myndigheter och verksamheter.

Tomelilla kommuns utredande och åtgärdande arbete

För att ha möjligheter till långsiktiga insatser med fokus på barn och ungdomar har Tomelilla kommun skapat en social investeringsfond och kommunens Närvaroprojekt finansieras delvis med sådana medel.

I Tomelilla kommun har efter beslut i nämnden, påbörjats ett arbete för att ta fram gemensamma rutiner för övergångar mellan alla årskurser och i synnerhet mellan förskola till förskoleklass, förskoleklass till årskurs 1, årskurs 3 till årskurs 4, årskurs 6 till årskurs 7 och slutligen mellan årskurs 9 till gymnasieskolan. Syftet är att säkerställa en kontinuitet för att kunna tillgodose elevers behov vid övergångar mellan olika skolenheter som till exempel att stödåtgärder för elever med hög frånvaro följer med vid byte av skola.

Sydöstra Skånes kommuner - SÖSK (Österlen, Sjöbo, Skurup, Tomelilla, Ystad och Region Skåne) har ett gemensamt forum – Övergripande konsultteam, ÖKT. ÖKT har till uppdrag att verka för att det sker en samordning och koordinering av huvudmännens resurser till målgruppen barn i behov av särskilt stöd. Målsättningen är att barnet och familjen ska uppleva en helhet kring de samlade insatserna genom att förenkla och utveckla samarbetet över myndighetsgränserna elevhälsa, socialtjänst och hälso- och sjukvård samt andra myndigheter. Inom ÖKT är Socialtjänst, Skola, Barn och elevhälsa, Barnhälsovården, Barn och Ungdomspsykiatriska Familjemottagningen - BUP, Barn och Ungdomshabiliteringen samt en enhet inom kommunen för stöd till vissa funktionshindrade enligt LSS representerade. ÖKT möts 2 gånger per termin. För att främja samverkan mellan kommun och hälso- och sjukvården samplaneras och leds mötena av 1 representant vardera från kommun och sjukvården. Inom SÖSK finns ytterligare ett forum Ärendekonsulten - ÄKT. ÄKT har som syfte att samordna och synkronisera insatser samt konsultera varandras resurser och specialistkompetenser. Deltagare vid ÄKT är alltid BUP samt socialtjänst och förskola/skola. Föräldrar kan inbjudas att delta. Vid granskningen framkommer även att representanter för huvudmannen, elevhälsan och skolan menar att samarbetet fungerar väl avseende både det främjande, utredande och åtgärdande arbetet.
Socialchef och skolchef har regelbundna träffar minst en gång per vecka. Även ledningsgrupperna för respektive skola och socialtjänst träffas regelbundet en heldag per termin. Under dessa träffar diskuteras och utvärderas former för samarbetet över myndighetsgränserna och förbättringsområden inom det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Varje sådan heldag resulterar i en konkret handlingsplan inför nästa heldagsträff.

Skolinspektionen bedömer

I Tomelilla kommun finns en fungerande samverkan mellan olika samhällsfunktioner och myndigheter vilket är en förutsättning för ett framgångsrikt arbete i ett utredande och åtgärdande arbete avseende barn med omfattande frånvaro.

Att följa upp kvaliteten i arbetet med att främja närvaro och åtgärda frånvaro

För kommunala huvudmän

Skollagen[7] anger att huvudmannen systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen med inriktningen mot de mål som finns för utbildningen. Vidare ska huvudmannen vidta nödvändiga åtgärder om det finns brister i verksamheten. Hemkommunen ska även se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola får utbildning. Enligt *Skolverkets allmänna råd*[8] bör analyser av skolornas arbete med frånvaro utgöra underlag för huvudmannens kvalitetsarbete. *Forskning och beprövad erfarenhet*[9] pekar på att ett systematiskt arbete med insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron. Vidare visar forskning och beprövad erfarenhet på vikten av samverkan mellan aktörer på kommunal central nivå samt mellan myndigheter och verksamheter.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens kvalitetsarbete med fokus på att främja närvaro och åtgärda frånvaro. Granskningen omfattar huvudmannens uppföljning av skolornas frånvaro, analyser och utvecklingsbehov.

Inom bedömningsområdet granskas hemkommunens ansvar för att elever i fristående skolor deltar i undervisningen och att det för dessa elever finns en organisation för samverkan med andra myndigheter och verksamheter.

---

[7] Skollag (2010:800)

[8] Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

[9] Se referenslista

Tomelilla kommuns kvalitetsarbete och uppföljning av resultat

Tomelilla kommun gör terminsvisa sammanställningar över hur elevers frånvaro ser ut i kommunens samtliga skolor. Frånvaron delas upp i frånvaro om 10-20 procent respektive en frånvaro från 20 procent eller mer. För respektive skola finns kommentarer kring skälen för frånvaron. Dessa visar att frånvaron i kommunens skolor upp till årskurs 6 i huvudsak är giltig och beror på sjukdom och semesterresor. För att minska den giltiga frånvaron har kommunen tagit ett principbeslut om att tillämpa en ytterst restriktiv inställning avseende längre ledigheter för t ex semesterresor. I årskurs 7 – 9 finns ett fåtal elever med hög ogiltig frånvaro. Från nämnden finns direktiv för rektorer att 1 gång per månad följa upp den ogiltiga frånvaron och skolchefen skall minst två gånger per termin informera Familjenämnden så att huvudmannen får en samlad bild av den ogiltiga frånvaron i Tomelilla kommuns skolor. Inga elever med hög frånvaro har rapporterats in till huvudmannen under de senaste två månaderna. Uppföljning av skolfrånvaro sker också i den årliga kommunala kartläggningen av barn i behov av särskilt stöd och analyseras i elevhälsoteam och personalgrupp.

Tomelilla kommun har rutiner för uppföljning av elever som fullgör skolplikt i fristående skolor eller skolor i andra kommuner. På centrala elevhälsan finns en person som följer upp de elever som är placerade på Sis-hem och HVB-hem.

Det finns en kvalitetsgrupp utsedd av Barn och utbildning som arbetar med att utveckla och förbättra systematiken i kvalitetsarbetet. Som en del i det arbetet ingår att ta fram en kommungemensam "årscykel" för kvalitetsarbetet. Inför 2013 har Barn och utbildning beslutat att inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet ta fram en enkät till barn, elever, vårdnadshavare och personal. Enkäten är tänkt att mäta upplevd kvalitet i verksamheten med hänvisning till att forskning och beprövad erfarenhet pekar på att elevernas arbetsmiljö har betydelse för att främja närvaro. I gruppens uppdrag ingår också att ta fram ett förslag till gemensamt analys- och uppföljningsmaterial för verksamheterna. Nämnden har även ställt ut förväntningar på att arbetslag i skolan, elevråd och föräldraråd deltar som viktiga referensgrupper i detta arbete.

Skolinspektionen bedömer

Tomelilla kommun följer upp kvaliteteten i arbetet med att främja närvaro och motverka frånvaro. Insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron. Tomelilla kommun gör terminsvisa sammanställningar över hur elevers frånvaro ser ut i kommunens samtliga skolor. Huvudmannen har en samlad bild av den ogiltiga

frånvaron i Tomelilla kommuns skolor.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Därtill kan granskningen bidra till att tydliggöra olika kvaliteter i arbetet med att elever ska fullfölja sin utbildning. För de huvudmän och skolor som granskas förväntas granskningen mer omedelbart leda till att:

- Huvudmannen uppmärksammas på det ansvar den har för att säkerställa alla elevers rätt till utbildning.
- Skolans arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro förbättras.

Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9 och utgår från följande frågeställning:

Genomförs utredningar och vidtas tidiga åtgärder av sådan kvalitet att eleverna kan genomföra sin utbildning?

Fokus i granskningen är huvudmannens och skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete.

Metod och material

För att få en så god bild som möjligt av hur skolan arbetar med granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts på såväl skol- som huvudmannanivå. Då projektets frågeställningar innebär att komplexa frågor ska besvaras har intervjuer valts som central informationskälla. Utöver intervjuer har granskningen utgått från dokument.

Intervjuer har genomförts med företrädare för kommunen, huvudmän för fristående skolor, rektorer, elevhälsopersonal, lärare och elever. Intervjuer med elever har huvudsakligen gett information om skolans främjande och förebyggande arbete. Övriga intervjuer har utöver dessa områden gett information om skolans utredande och åtgärdande arbete samt kvalitetsarbetet.

Inför granskningsbesöken har dokument samlats in från både skolor och huvudmän. Insamlade dokument, bl.a. åtgärdsprogram samt kommunens och skolornas redogörelser för arbetet med elever med hög frånvaro, har gett

information till granskningen. Dokumenten har även utgjort underlag för fördjupande frågor vid intervjuerna.

Referenslista

Urval av centrala referenser

Fostvedt U, Nilsson Å och Pettersson A. (2011). *Gr Dropouts, kartläggningsrapport* http://grdropouts.se/sites/default/files/kartlaggningsrapport_DO.pdf

Jönsson, Annelis (1990). *Skolk – en forskningsresumé.* Skolöverstyrelsen. Metarapport nummer 1.

Skolinspektionen (2009). *Varannan i mål.* Rapport 2009:1.

Skolinspektionen (2011). *Skolpliktsbevakning* 40–2010:268.

Skollagen (2012:800). *2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 3 kap. Barns och elevers utveckling mor målen, 4 kap. Kvalitet och inflytande, 5 kap. Trygghet och studiero 7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning.*

Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan.* Rapport 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv.* Rapport 341.

Statens offentliga utredningar 2010:64 (2010). *Se de tidiga tecknen– forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola.* Delbetänkande av Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn.

Sveriges kommuner och landsting (2012). *Barnen i fokus. Exempel på förutsättningar för ett framgångsrikt stöd till barn och unga.*

Skolinspektionen

Bilaga 2

Rapport
2013-02-14
Dnr 400-2011:6496

Rapport

efter kvalitetsgranskning av

Rätten till utbildning i Kastanjeskolan i Tomelilla kommun

Skolinspektionen, Post- och besöksadress Lund, Gasverksgatan 1, 222 29 Lund
Telefon: 08-586 080 00, Fax: 08-586 080 07
www.skolinspektionen.se

Innehåll

Inledning
Bakgrundsuppgifter om Kastanjeskolan årskurs 7 – 9
Resultat
Syfte och frågeställningar
Metod och material
Referenslista

Inledning

Skolinspektionen genomför under läsåret 2012–2013 en kvalitetsgranskning av *Rätten till utbildning - Grundskolans arbete för att främja närvaro och motverka frånvaro så att elever fullgör sin utbildning*. Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9. Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Granskningen vid Kastanjeskolan årskurs 7 – 9 i Tomelilla kommun ingår i detta projekt.

Kastanjeskolan besöktes den 14 och 15 november 2012. Ansvariga inspektörer var utredare Marita Bruzell Nilsson och undervisningsråd Lennart Hansson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av rätten till utbildning omfattar cirka 20 skolor och huvudmän.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor och huvudmän som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor och huvudmän. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Kastanjeskolan

På Kastanjeskolan finns årskurserna 7 till 9 för både grundskolan och grundsärskolan. Skolan erbjuder profilval i fotboll, hantverk, idrott och musik. Läsåret 2012/13 finns det 5 klasser i årskurs 7 och 8 samt 6 klasser i årskurs 9 på

skolan. Varje klass har 20-23 elever. På skolan finns två särskilda undervisningsgrupper, Barometern samt Kompassen. Skolan leds av rektor och biträdande rektor. Lärarna är organiserade i fyra arbetslag. Varje arbetslag leds av en samordnare vilka fungerar som en länk mellan skolledningen och arbetslagen och som tillsammans med rektor och biträdande rektor utgör skolans ledningsgrupp

I Tomelilla kommun finns en central elevhälsa som leds av socialchefen. Den centrala elevhälsan består av socialsekreterare, familjebehandlare, skolsköterskor, skolläkare, skolkuratorer, skolpsykolog, specialpedagoger samt studie- och yrkesvägledare. På Kastanjeskolan finns både skolsköterska och skolkurator placerade på skolan från den centrala elevhälsan. Vid behov har skolan även god tillgång till övriga yrkeskategorier. På Kastanjeskolan finns även lärare med specialpedagogkompetens som är direkt anställda av skolan. Socialchef och skolchef har regelbundna träffar minst en gång per vecka och ledningsgrupperna för respektive skola och socialtjänst träffas en heldag per termin för att diskutera samarbetsformer och förbättringsområden.
Skolans uppgifter om ogiltig frånvaro för de senaste två månaderna i årskurs 7-9, visar att tre procent av eleverna har haft en sammanhängande frånvaro om en till två veckor. Vidare framgår att det på skolan finns ett fåtal elever med sammanhängande ogiltig frånvaro över två veckor.

I Tomelilla kommun har den politiska ledningen för skola och socialtjänst en gemensam nämnd Familjenämnden. I Familjenämnden har man sett allvarligt på frånvaron vilket lett till att nämnden formulerat övergripande politiska mål kring arbetet med att främja närvaro under åren 2010 - 2013. Tomelilla kommun har under 2012 tagit fram ett förslag till handlingsplan för högre närvaro i skolan. Handlingsplanen innehåller mål, strategier och rutiner för att utveckla och följa upp kommunens och skolornas främjande, förebyggande och åtgärdande arbete. Projektet genomförs i samarbete med Socialtjänsten (Stöd och lärande) och Kristianstad högskola. I Tomelilla kommun pågår även arbete för att ta fram gemensamma rutiner för övergångar mellan alla årskurser och i synnerhet mellan förskola till förskoleklass, förskoleklass till årskurs 1, årskurs 3 till årskurs 4, årskurs 6 till årskurs 7 och slutligen mellan årskurs 9 till gymnasieskolan. Kastanjeskolan deltar i detta arbete tillsammans med avlämnande skolor från årskurs 6 till årskurs 7 inom kommunen samt med rutiner för övergångar till mottagande gymnasieskolor.

Resultat

Att främja närvaro

Skollagen[1] anger att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För eleverna ska det finnas personal inom elevhälsan som arbetar förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot målen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*[2] innebär främjande insatser att skolan arbetar övergripande och förebyggande för att öka elevernas närvaro och minimera frånvaro i utbildningen. *Forskning och beprövad erfarenhet*[3] pekar på att elevernas arbetsmiljö har betydelse för att motverka att frånvaro uppstår. För barn och ungdomar som lever i utsatta situationer är skolans arbete för att främja närvaro av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas skolans arbete med att organisationen, lärandemiljön samt den sociala och fysiska miljön ska stödja närvaro. Granskningen omfattar också elevernas delaktighet i arbetet. Vidare granskas elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete med att stödja elevernas närvaro.

Kastanjeskolans främjande och förebyggande arbete

Det främjande arbetet på Kastanjeskolan inriktas på att stärka de positiva förutsättningarna för närvaro i skolan och berör alla elever. Exempelvis strävar rektor och lärare för att bemöta eleverna utifrån ett förhållningssätt där elevens tillgångar fokuseras. Rektorn och lärarna för regelbundet pedagogiska diskussioner för att utveckla lärandemiljön. Pedagogiska planeringar, lärarnas ledarskap, formativ bedömning och lektionsstarter har varit i fokus det senaste året. Tid och medel har avsatts för kompetensutveckling med exempelvis föreläsare, auskultation på varandras lektioner och besök på andra skolor. Det finns rastvakter på skolgården och i korridorer/uppehållsrum även när det inte är lektion. Genom skolcafét skapas möjlighet till aktiva och meningsfulla raster och håltimmar. I caféet finns tillgång till biljardbord, bordtennis, datorer, spel och sittgrupper. För skolcafét ansvarar en skolvärd och en cafévärd som kan uppmärksamma elever att både komma i tid och komma iväg till sina lektioner. Vid elevintervjuerna framkommer att eleverna har mycket stort förtroende för skolvärden, skolkuratorn och skolsköterskan och att deras insatser är betydelsefulla för elevernas trivsel och närvaro. Skolan arbetar för att håltimmar skall

---

[1] Skollag (2010:800)

[2] Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

[3] Se referenslista

minimeras eller helst tas bort. Eleverna kommer från olika skolor när de börjar årskurs 7. För att skapa trivsel och trygghet i de nya klasserna finns beslut och material framtaget för att stödja lärarna i att systematiskt kunna arbeta med att tidigt skapa fungerande relationer i de nya elevgrupperna.
På Kastanjeskolan har rektor, lärare och elever utarbetat en Trygghetsplan med tre delområden och avsatt medel för detta arbete. Första delen syftar till förbättringar av "Korridorklimatet" genom att skapa fler sittplatser samt arbeta för att alla elever känner sig trygga i korridorerna. Den andra delen är inriktad mot att minska kränkningar på nätet. I detta arbete kommer teater, filmer och föreläsare att användas. Föreläsare från ett företag som kartlägger ungdomssajter på nätet och utbildar lärare, skolelever och föräldrar, polisen och anställda inom kommuner, kommer att användas som föreläsare. Tredje delen inriktas mot att göra skolan tillgänglig samt fräscha upp och måla slitna områden.
Skolan har rutiner för att hantera ansökningar om ledighet och det görs en samlad bedömning av elevens skolsituation inför beslut om längre ledighet där de begränsade möjligheterna till ledighet beaktas om frånvaron kan försvåra elevens möjlighet att nå de nationella målen för utbildningen. Skolan har som grundpolicy att inte bevilja några ledigheter för semesterresa för en elev där skolan bedömer att det finns risk för att eleven inte når kunskapskraven.

Om elev har upprepade korta frånvaroperioder t ex sjukanmälan, även om de är sanktionerade hemifrån, informerar mentorn rektor samt kontaktar vårdnadshavare. Om elev utan giltigt skäl uteblir från verksamheten, tar mentorn samma dag kontakt med vårdnadshavaren och informerar om att eleven varit frånvarande. Om elev kommit försent tre gånger under en fyraveckorsperiod kontaktar mentorn vårdnadshavaren. Mentorn dokumenterar kontakterna. Vid ogiltig ströfrånvaro under en fyraveckorsperiod kallar rektor vårdnadshavare och elev till möte alternativt till det skolan benämner elevvårdskonferens. En kartläggning av orsaken till den ogiltiga frånvaron görs och ett åtgärdsprogram kan upprättas vid behov. Rektor informerar arbetslag och elevhälsoteam. Skolan har ett system för frånvarorapportering där all frånvaro rapporteras, inklusive sen ankomst till lektion.

Skolan kan anordna så kallad återläsning vid ett tillfälle/vecka om 45 minuter för elev som kommit försent/varit frånvarande. Vid sådant tillfälle ges eleven möjlighet att ta igen det han/hon gått miste om i ämnet/ämnena.

Tomelilla kommun har som prioriterat mål för 2012/13 att främja närvaron. I detta ingår insatser både på kommun- och skolnivå i vilket elevhälsans perso-

nal ingår. På Kastanjeskolan har både skolkurator och skolsköterska sina arbetsrum. Det förebyggande arbetet omfattar exempelvis att upparbeta goda rutiner för samverkan mellan skolan och elevhälsoteamet, BUP, föräldrar, socialtjänst med flera aktörer för att få en bred kompetens i arbetet med främja närvaro. I intervjuer framkommer att elevhälsan får kunskaper om förhållanden på skolan som kan användas ur ett generellt elev- och skolperspektiv som stöd i arbetet med att främja närvaro.
Innevarande år erbjuder skolkurator och skolsköterska en kurs under 10 veckor på Elevens val som riktar sig till tjejer i årskurs 8. Kursen syftar till att medvetandegöra och stärka tjejernas förmåga att kunna påverka sina tankar för att må bra.

På Kastanjeskolan finns det flera forum där eleverna via representanter har möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande. Elevrådet träffas en gång per månad och har representanter från samtliga klasser inklusive de särskilda undervisningsgrupperna. I matrådet träffas klassrepresentanter, kostchef, skolmåltidspersonal och skolsköterska två gånger per termin. Elevskyddsombuden har en viktig roll i arbetet för att stärka det hälsofrämjande arbetet. Genom elevhälsan får de utbildning och cirka 10 elevskyddsombud träffas regelbundet med skolsköterska och kurator. De deltar också i skyddsronder på skolan. Elevernas forum är representerade på skolans hemsida och information om mötestider är utlagt för hela terminen. Skolans ordningsregler har utarbetats under medverkan av elever, vårdnadshavare och skolans personal.

Skolinspektionen bedömer

Rektorn och lärarna för regelbundet pedagogiska diskussioner för att utveckla lärandemiljön. Pedagogiska planeringar, lärarnas ledarskap, formativ bedömning och lektionsstarter har varit i fokus det senaste året. Skolan arbetar även för att håltimmar skall tas bort. Förbättringar av "Korridorklimatet" görs bland annat genom att skapa fler sittplatser samt arbeta för att alla elever känner sig trygga i korridorerna. Vidare pågår ett arbete för att upptäcka och förebygga kränkningar på nätet. Skolan har flera forum där eleverna har möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande. Elever och vårdnadshavare informeras om bestämmelserna om skolplikten, skyldigheten att närvara och rätten till utbildning i grundskolan. Skolan har system och rutiner för närvarorapportering samt ansökningar om ledighet.

Att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro

Skollagen[4] anger att rektorn ska se till att utreda orsaken till frånvaro för elever med hög frånvaro. Rektorn ska vidare vid behov sätta in åtgärder med utgångspunkt i den genomförda utredningen samt följa upp de åtgärder som vidtagits. Enligt *Skolverkets allmänna råd*[5] syftar utredningen till att ge en bild av orsaken till frånvaron. Lärarna bör framför allt fokusera på skolrelaterade orsaker till frånvaron, men också uppmärksamma andra orsaker. Elevhälsans utredning kan omfatta såväl skolrelaterade som andra orsaker. *Forskning och beprövad erfarenhet*[6] pekar på att en elevs frånvaro kan bero på faktorer som är kopplade såväl till skolan som utanför skolan. För att kunna utreda och hitta fungerande lösningar för elever med hög frånvaro och komplex problematik måste det finnas en organisation för samverkan mellan skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Samverkan med eleven och elevens vårdnadshavare är också av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas kvaliteten i det utredande och åtgärdande arbetet samt resultaten av insatta åtgärder på individnivå. Granskningen omfattar även skolans samverkan med elever och vårdnadshavare. Vidare granskas samarbetet mellan elevhälsans personal och lärarna samt om det finns en fungerande samverkan mellan elevhälsa, socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Kastanjekolans utredande och åtgärdande arbete

Vid hög frånvaro bedömer rektor och mentor med stöd från elevhälsoteamet om möte med vårdnadshavare och elev skall ske. Vid behov beslutar rektor om ett åtgärdsprogram ska upprättas. Ansvarsfördelning för insatserna görs utifrån en kartläggning av elevens individuella behov och respektive arbetslag informeras så att de kan möta elevens behov på bästa sätt. Både elever och personal lyfter i intervjuer fram betydelsen av goda relationer mellan elev och lärare och vikten av att bygga vidare på det som fungerar.
Fortsätter den höga frånvaron under kommande tvåveckorsperiod kallar rektor vanligtvis till elevvårdsmöte med vårdnadshavare, elev och berörd personal. Upparbetade kontaktvägar finns mellan skola och socialtjänsten, elevvårdsteamet och sjukvården. Rektor rådgör vid behov kring aktuella insatser, så som till exempel olika former av öppenvårdsinsatser, resurssamtal och hälsoundersökningar. Familjer och enskilda familjemedlemmar har möjlighet att vända sig till resursenheten för råd- och stödsamtal rörande barn och familjefrågor av social

---

[4] Skollag (2010:800)

[5] Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

[6] Se referenslista

karaktär. De kan erbjudas upp till tio samtal under längst ett halvårs tid. Inför och under ett elevvårdsmöte görs en fördjupad utredning och åtgärdsprogrammet revideras. Skolan kallar även socialsekreterare till varje elevvårdsmöte då elev har omfattande ogiltig frånvaro eller då skolan misstänker omsorgssvikt. Vid behov sker samverkan med skolsköterska och läkare. Uppföljningssamtal med rektor och berörda sker tills läget stabiliserats.
Fungerar inte skolgången trots de insatser som gjorts från skolan, görs en anmälan till socialtjänsten som vid behov utreder och ger stöd om det finns faktorer i familjesituationen som kräver det. Om behov finns tas dessutom kontakt med övriga samverkansaktörer till exempel barn- och ungdomspsykiatrin (BUP). Både rektor och företrädare för elevhälsan uppger vid granskningen att samverkan med BUP fungerar väl. Om eleven trots ovanstående åtgärder inte fullgör sin skolplikt överlämnas ärendet till skolchefen för bedömning utifrån rektors utredning.

Inför att eleven återkommer till skolan efter en längre tids frånvaro revideras åtgärdsprogrammen vid behov till att även innehålla åtgärder för att underlätta för eleven att komma tillbaka till skolan. Åtgärderna kan omfatta bemötande från omgivningen, anpassning av tid, krav, arbetsuppgifter, samtalskontakter och dylikt. De åtgärdsprogram som skolinspektionen tagit del av visar dock på att skolans arbete med att utreda och åtgärda orsaken till frånvaro inte alltid fungerar. I flera fall läggs ansvaret för åtgärderna på eleven och det saknas vilka åtgärder skolan avser att vidta för att stödja eleven för att öka närvaron på lektionerna samt nå kunskapskraven. Vidare anges i ett fåtal fall att uppföljningen av åtgärdsprogram som upprättats under höstterminen ska ske till vårterminen utan att närmare precisera tidpunkten.

Skolinspektionen bedömer

Kastanjeskolan har i flera avseenden ett fungerande arbete för att utreda, åtgärda och följa upp elevernas närvaro. Av de delar som fungerar väl kan nämnas Kastanjeskolans arbete med en kontinuerlig frånvarorapportering som gör det möjligt att tidigt uppmärksamma och få en samlad bild av elevernas frånvaro samt säkerställa att rapportering av ogiltig frånvaro till vårdnadshavaren sker samma dag. Skolan utreder skyndsamt orsakerna till elevers frånvaro och åtgärder sätts in och följs upp regelbundet samt omprövas vid behov. Kastanjeskolan har upparbetade system för samverkan med elevhälsan och vid behov med socialtjänsten och andra samhällsfunktioner som barn- och ungdomspsykiatrin.

Kastanjeskolan behöver ytterligare utveckla det utredande och åtgärdande arbete genom att åtgärdsprogrammen blir ett effektivt verktyg för personalens

planering av den pedagogiska verksamheten i arbetet med den enskilde eleven. Av åtgärdsprogrammen behöver tydligt framgår vilka åtgärder som skolan kommer att vidta i syfte att minska frånvaron på lektionerna samt för att stödja eleven att nå kunskapskraven. Skolan behöver även förbättra sin uppföljning så att åtgärder som inte haft en positiv effekt i förhållande till de uppsatta målen tidigt kan upptäckas och därmed inte riskerar att fördröj elevens utveckling.

Att följa upp kvaliteten i arbetet med att främja närvaro och åtgärda frånvaro

Skollagen[7] anger att rektorn systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen med inriktningen mot de mål som finns för utbildningen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*[8] bör skolans analys av frånvaron utgöra underlag för rektorns kvalitetsarbete. *Forskning och beprövad erfarenhet*[9] pekar på att ett systematiskt arbete med insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron.

Inom bedömningsområdet granskas skolans kvalitetsarbete med fokus på att främja närvaro och åtgärda frånvaro. Granskningen omfattar skolans uppföljning av frånvaro, analyser och utvecklingsbehov.

Kastanjeskolans kvalitetsarbete

På Kastanjeskolan följer rektor upp elevernas ogiltiga frånvaro en gång per månad för att snabbt kunna sätta in åtgärder. Uppföljning av skolfrånvaro sker också i en årlig kartläggning av barn i behov av särskilt stöd. Kartläggningen diskuteras i elevhälsoteam och personalgrupp. Skolan redovisar både den totala frånvaron och den ogiltiga frånvaron. Redovisningen delas upp i kortare ströfrånvaro samt andel elever som varit frånvarande 20 procent eller mer. Granskningen visar att frånvaron i samtliga grupper minskat sedan vårterminen 2011 och det är ett fåtal elever som har en hög ogiltig frånvaro. I analyser som gjorts av resultatet kring frånvaron framkommer att faktorer som elevernas upplevelse och förståelse av undervisningens mål och meningsfullhet har betydelse för närvaron. En annan faktor som eleverna upplever som viktig är en positiv relation till läraren. I naturorienterande ämnen har detta lett till att undervisningen sker i mindre grupper genom att två klasser delas upp i tre grupper. Andra faktorer som påverkar är håltimmar och inställda lektioner

---

[7] Skollag (2010:800)

[8] Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

[9] Se referenslista

som kan bidra till att elever uteblir från efterföljande lektioner. Skolan har även noterat att den beviljade ledigheten står för en stor andel av frånvaron. Detta har lett till en överenskommelse inom kommunen att vara restriktiva vid beviljande av ledighet för resor med mera. Inför dessa beslut görs grundliga bedömningar av om ledigheten kan medföra att eleven riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen på grund av ledigheten.

Kastanjeskolan har inlett ett samarbete med Kristianstad högskola för att få kvalificerat stöd i arbetet med att undersöka dels olika anledningar till elevers frånvaro på Kastanjeskolan och dels vad som främjar närvaro på Kastanjeskolan. En forskare genomför tillsammans med två mastersstudenter djupintervjuer av elever. För att ytterligare stärka systematiken i kvalitetsarbetet deltar rektor i ett utvecklingsarbete för att ta fram en kommungemensam årscykel. I detta arbete är uppföljning, utvärdering och analys av den ogiltiga frånvaron ett prioriterat område. På skolnivå uppger rektorn att detta arbete kommer att bidra till en förbättrad kunskap och analys om orsakerna till frånvaron. Detta i sin tur förbättrar möjligheter att vidta än mer ändamålsenliga åtgärder för att främja närvaron i Kastanjeskolan. Både vårdnadshavare och elever involveras i detta utvecklingsarbete.

När årets elever i årskurs 9 slutar grundskolan till sommaren kommer en grupp, med olika kompetenser, att analysera hur det sett ut bakåt i tiden för dessa elever. Frågor som ställs är bland annat "Vilka insatser har gjorts och när sattes de in? Kunde man agerat tidigare?" Genom att analysera elevernas väg genom förskolan och grundskolan och de insatser som vidtagits, hoppas man kunna öka sin kunskap och kompetens kring skolans, elevhälsans och socialtjänstens arbete och samverkan för att stödja de barn och elever som hamnar i svårigheter. Målet är utveckla och systematisera den samlade kompetensen som finns i kommunen så att barn och elever tidigt får det stöd de behöver för att komma till skolan och klara målen för utbildningen.

Skolinspektionen bedömer

Rektor följer upp elevernas ogiltiga frånvaro en gång per månad för att snabbt kunna sätta in åtgärder. Uppföljning av skolfrånvaro sker också i en årlig kartläggning av barn i behov av särskilt stöd. Kartläggningen diskuteras i elevhälsoteam och personalgrupp. Skolan redovisar både den totala frånvaron och den ogiltiga frånvaron. Granskningen visar att frånvaron i samtliga grupper minskat sedan vårterminen 2011. Analyser av betydelsen av undervisningens kvalitet för att främja närvaro har fokuserats i skolans kvalitetsarbete och rektorn och lärarna för regelbundet pedagogiska diskussioner för att utveckla lä-

randemiljön. Elevernas upplevelse och förståelse av undervisningens mål och meningsfullhet samt en positiv relation till läraren är andra faktorer som eleverna i olika utvärderingar angett har betydelse för närvaron. I exempelvis naturorienterande ämnen har detta lett till att undervisningen sker i mindre grupper. Uppföljningar kring den fysiska miljöns betydelse har lett till att korridorer rustats upp och att ett uppehållsrum med caféverksamhet inretts. Skolan har även vidtagit åtgärder för att förhindra kränkningar över nätet. Skolan deltar i ett kommunövergripande kvalitetsarbete för att utvärdera hur samverkan mellan skolans, elevhälsans och socialtjänstens arbete för att stödja de barn och elever som har hög frånvaro och hamnar i svårigheter har fungerat.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Därtill kan granskningen bidra till att tydliggöra olika kvaliteter i arbetet med att elever ska fullfölja sin utbildning. För de huvudmän och skolor som granskas förväntas granskningen mer omedelbart leda till att:

- Huvudmannen uppmärksammas på det ansvar den har för att säkerställa alla elevers rätt till utbildning.
- Skolans arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro förbättras.

Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9 och utgår från följande frågeställning:

Genomförs utredningar och vidtas tidiga åtgärder av sådan kvalitet att eleverna kan genomföra sin utbildning?

Fokus i granskningen är huvudmannens och skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete.

Metod och material

För att få en så god bild som möjligt av hur skolan arbetar med granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts på såväl skol- som huvudmannanivå. Då projektets frågeställningar innebär att komplexa frågor ska besvaras har intervjuer valts som central informationskälla. Utöver intervjuer har granskningen utgått från dokument.

Intervjuer har genomförts med företrädare för kommunen, huvudmän för fristående skolor, rektorer, elevhälsopersonal, lärare och elever. Intervjuer med

elever har huvudsakligen gett information om skolans främjande och förebyggande arbete. Övriga intervjuer har utöver dessa områden gett information om skolans utredande och åtgärdande arbete samt kvalitetsarbetet.

Inför granskningsbesöken har dokument samlats in från både skolor och huvudmän. Insamlade dokument, bl.a. åtgärdsprogram samt kommunens och skolornas redogörelser för arbetet med elever med hög frånvaro, har gett information till granskningen. Dokumenten har även utgjort underlag för fördjupande frågor vid intervjuerna.

Referenslista

Urval av centrala referenser

Fostvedt U., Nilsson Å och Pettersson A. (2011). *Gr Dropouts, kartläggningsrapport* http://grdropouts.se/sites/default/files/kartlaggningsrapport_DO.pdf

Jönsson, Annelis (1990). *Skolk – en forskningsresumé.* Skolöverstyrelsen. Metarapport nummer 1.

Skolinspektionen (2009). *Varannan i mål.* Rapport 2009:1.

Skolinspektionen (2011). *Skolpliktsbevakning* 40–2010:268.

Skollagen (2012:800). *2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 3 kap. Barns och elevers utveckling mor målen, 4 kap. Kvalitet och inflytande, 5 kap. Trygghet och studiero 7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning.*

Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan.* Rapport 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv.* Rapport 341.

Statens offentliga utredningar 2010:64 (2010). *Se de tidiga tecknen– forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola.* Delbetänkande av Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn.

Sveriges kommuner och landsting (2012). *Barnen i fokus. Exempel på förutsättningar för ett framgångsrikt stöd till barn och unga.*